

EURO & TALOUS

SUOMEN PANKIN AJANKOHTAISIA ARTIKKELEITA TALOUDESTA

Euro & talous 2 • 2025

Julkaisupäivä 8.5.2025

33. vuosikerta

Julkaisu ilmestyy kuusi kertaa vuonna 2025.

Päätoimittaja

Tuomas Välimäki

Toimitusneuvosto

Jenni Hellström, puheenjohtaja

Niko Herrala

Esa Jokivuolle

Helinä Laakkonen

Markku Lehmus

Kirsi Ripatti

Petri Uusitalo, sihteeri

Juuso Vanhala

Kuviot ja taulukot

Kaspero Korpinen

Maiju Kupiainen

Esa Nurkka

Toimitus

Suomen Pankin kielipalveluryhmä ja viestintäyksikkö

Uutiskirjeiden tilaukset

eurojatalous.fi

Artikkelit on laadittu Suomen Pankin maksujärjestelmät-osastolla johtava neuvonantaja Kirsi Ripatin koordinoimana.

Kirjoittajat

Maria Huhtaniska-Montiel

Kaspero Korpinen

Miki Kuusinen

Esa Nurkka

Johanna Schreck

Atte Valtanen

Julkaisun aineistoa saa vapaasti lainata, mutta lähde on mainittava.

ISSN 1456-5862 (verkkojulkaisu)

Sisältö

Miten eurooppalaisen vähittäismaksamisen autonomiaa tulisi parantaa?	3
Yhteistyön merkitys korostuu kiristyneessä maailmantilanteessa	12
Suomalaisten menetykset maksuhuijauksissa ovat edelleen kasvaneet	17
Eurooppalaisen arvopaperiselvityksen kehityssuuntia	27

ANALYYSI

Miten eurooppalaisen vähittäismaksamisen autonomiaa tulisi parantaa?

Tänään – Analyysi – Raha ja maksaminen

Maria Huhtaniska-Montiel
Projektipäällikkö

Johanna Schreck
Vanhempi ekonomisti

Miki Kuusinen
Neuvonantaja

Eurooppa tarvitsee oman vähittäismaksutavan ja lisää kilpailua. Vaikka kansallisia maksamisen ratkaisuja on syntynyt moniin maihin Euroopassa, Suomessa maksaminen kaupan kassalla nojaa lähes täysin kansainvälisiin korttimaksuihin. Sekä eurojärjestelmä että Euroopan komissio tukevat vahvasti korttimaksuille vaihtoehtoisten tilisiirtopohjaisten maksutapojen edistämistä. Eurojärjestelmän digitaalinen euro -hanke puolestaan edustaa toisenlaista lähestymistapaa samoihin haasteisiin.

Geopoliittinen epävarmuus on lisännyt myös maksamiseen liittyviä huolia

Toimiva maksaminen on taloudellisen toimeliaisuuden edellytys. Euroopan sisämarkkinoiden syventämisen^[1] yhtenä kompastuskivenä on jo pidemmän aikaa pidetty fragmentoituneita eli pirstaleisia vähittäismaksumarkkinoita. Vähintään yhtä merkitykselliseksi kysymykseksi on viime vuosina noussut maksujärjestelmien suvereniteetti, jota ohjaavat geopoliittisten jännitteiden muutokset, teknologiset kehitysaskleet ja digitalisaatio.

Maksamisen suvereniteetti käsitteenä koskee Euroopan maiden kykyä hallita omia maksujärjestelmiään ja vähentää riippuvuutta Euroopan ulkopuolisista toimijoista. Euroopan keskuspankki (EKP) ja Euroopan komissio ovat molemmat korostaneet suvereniteetin merkitystä^[2].

Maksujärjestelmien suvereniteetti on tärkeää useista syistä. Ensinnäkin se lisää talouden toimintavarmuutta vähentämällä ulkoisten geopoliittisten jännitteiden tai taloudellisten pakotteiden aiheuttamien häiriöiden riskiä. Toiseksi se turvaa kansallista turvallisuutta varmistamalla, että arkaluontoiset taloudelliset tiedot suojataan eurooppalaisten viranomaisten lainkäyttöpiirissä. Lisäksi se edistää taloudellista toimeliaisuutta antamalla Euroopan maille mahdollisuuden mukauttaa maksupalvelut vastaamaan omien kansalaisten tarpeita.

Riippuvuus Euroopan ulkopuolisista maksupalveluntarjoajista ja vähittäismaksumarkkinoiden pirstoutuminen ovat paljastaneet haavoittuvuuksia, jotka voivat heikentää unionin taloudellista vakautta. Geopoliittiset jännitteet ovat lisänneet huolia kyvystä turvata rahoitus- ja maksujärjestelmien häiriötön toiminta kaikissa tilanteissa. Vastauksena näihin haasteisiin sekä EU että eurojärjestelmä ovat pyrkineet entisestään vahvistamaan yhtenäistä euromaksualuetta.

Vähittäismaksamisen innovaatioihin mallia maailmalta

Vähittäismaksamisen kehittämiseen tähtäävissä hankkeissa eri puolilla maailmaa korostuvat usein tilipohjaiseen pikasiirtoihin pohjautuvan maksuinfrastruktuurin hyödyntäminen ja digitaalisen keskuspankkirahan luominen.

Pikamaksamisella tarkoitetaan reaaliaikaista tilisiirtopohjaista maksua. Pikamaksussa raha siirtyy välittömästi pois maksajan tililtä ja on muutamassa sekunnissa käytettävissä maksunsaajan pankkitilillä. Pikamaksamiseen perustuva tilisiirto ei ole riippuvainen pankkipäivistä, vaan se toimii vuoden jokaisena päivänä, kellon ympäri. Tällöin ei tarvita katevarauksia eikä ennakkotietoa tulevista maksuista. Reaaliaikaisuus tukee oman talouden hallintaa myös sähköisen maksamisen palveluissa.

1. Suomen Pankin strategiset painopisteet vuosina 2025–2027: 1) Vakaa ja kilpailukykyinen Eurooppa, <https://www.suomenpankki.fi/fi/suomen-pankki/strategia-ja-tehtavat/>.

2. Ks. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.eurosystemretailpaymentsstrategy~5a74eb9a1.en.pdf>, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0592>.

Digitaalisella keskuspankkirahalla (CBDC) tarkoitetaan tyypillisesti kansalaisille saatavilla olevaa tilimuotoista keskuspankkirahaa. Digitaalisessa muodossa olevaa keskuspankkirahaa on olemassa tänäkin päivänä pankkien keskuspankkitileillä, mutta kansalaisille ainoa saatavilla oleva keskuspankkirahan muoto on toistaiseksi käteisraha. Eurojärjestelmän CBDC-hankkeesta käytetään nimitystä digitaalinen euro.

Kansainvälinen järjestelypankki (Bank of International Settlements, BIS) julkaisee vuosittain digitaalista keskuspankkirahaa ja virtuaalivaroja koskevan kyselytutkimuksen koontiraportin. BIS:n mukaan lähes kaikki kyselyyn vastanneista keskuspankeista tutkivat digitaalista keskuspankkirahaa (CBDC)^[3]. Kuitenkin vuoden 2024 loppuun mennessä useat läntiset keskuspankit olivat tiedottaneet vähittäismaksamisen CBDC-hankkeiden keskeyttämisestä toistaiseksi. Kiinan CBDC-pilottihankkeen ohella Bahama, Jamaika ja Nigeria ovatkin toistaiseksi jääneet ainoiksi maiksi, jotka ovat laskeneet digitaalista keskuspankkirahaa laajemmin yleisön saataville. Kussakin näistä maista käyttöönotto on kuitenkin kangerrellut, koska loppukäyttäjäkysyntää ei vaikuta olevan.

Pikamaksuinfrastruktuuriin perustuvat hankkeet esimerkiksi Brasiliassa ja Intiassa ovat sen sijaan osoittautuneet menestyksiksi. Brasilian keskuspankin lanseeraamasta PIX-pikamaksujärjestelmästä on tullut brasilialaisten suosituin maksutapa^[4]. Intiassa puolestaan UPI-pikamaksujärjestelmä on kasvattanut suosiotaan.

Myös Euroopassa on esimerkkejä onnistuneista pikasiirtoihin perustuvista maksujärjestelmistä. Espanjassa 53 % kaikista SEPA-tilisiirroista tehdään pikamaksuina. Bizum-järjestelmän osuus Espanjan pikamaksuista on 95 %^[5]. Ruotsin Swishillä on 8,6 miljoonaa yksityisasiakasta^[6], mikä vastaa noin 80:tä % Ruotsin väkiluvusta. Swish-maksut ovat kuluttajakyselyn mukaan toiseksi suosituin maksutapa^[7]. Vaikka Swishiä käytetään eniten henkilöltä henkilölle maksamiseen, myös verkkokaupamaksut ovat kasvaneet. Ruotsin keskuspankin tutkimuksen mukaan 43 % verkkokauppaostoksista tehtiin Swishillä vuonna 2023^[8].

Pikamaksamista edistetään Euroopassa myös sääntelyn kautta

Euromääräisten vähittäismaksujen integraatiota, innovointia ja kilpailukykyä Euroopan unionin alueella edistää euromaksualueen vähittäismaksuneuvosto (Euro Retail Payments Board, ERPB)^[9]. Tämä korkean tason elin on perustamisensa jälkeen

3. Ks. <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap147.htm>.

4. Ks. <https://www.economist.com/the-americas/2025/04/03/brazils-government-run-payments-system-has-become-dominant>.

5. Ks. <https://www.bde.es/wbe/en/noticias-eventos/blog/bizum-y-el-exito-de-las-transferencias-inmediatas-en-espana.html>.

6. Ks. <https://www.swish.nu/about-swish>.

7. Ks. <https://www.riksbank.se/en-gb/payments--cash/payments-in-sweden/payments-report--2024/trends-in-the-payments-market/payment-habits-in-sweden/the-mobile-phone-is-becoming-more-important-for-all-types-of-payments-/>.

8. Ks. <https://www.riksbank.se/en-gb/payments--cash/payments-in-sweden/payments-report--2024/trends-in-the-payments-market/payment-habits-in-sweden/swish-on-the-rise-in-e-commerce/>.

9. Ks. <https://www.ecb.europa.eu/paym/groups/erpb/html/index.en.htm>.

tuottanut useita harmonisointiin tähtääviä aloitteita, joista yksi on vuonna 2017 julkaistu SEPA-pikasiirron sääntökirja.

Sekä eurojärjestelmä että Euroopan komissio tukevat vahvasti pikamaksamisen yleistymistä ja yhteisen, pikamaksamiseen nojautuvan eurooppalaisen maksutavan luomista niin kivijalkakauppaan kuin verkkomaksamiseenkin. Pikamaksamisen edistäminen on kirjattu sekä eurojärjestelmän että Euroopan komission vähittäismaksamisen strategioihin.^{[10],[11]}

Euroopan komissio edistää pikamaksamisen käyttöönottoa myös sääntelyn kautta. Euromääräisten pikasiirtojen käyttöönoton varmistamiseksi koko Euroopan unionin alueella annettiin maaliskuussa 2024 asetus, jonka mukaan kaikkien euromääräisiä tilisiirtoja tarjoavien toimijoiden tulee tarjota myös pikasiirtoja. Asiakkailta tulee olla mahdollisuus paitsi vastaanottaa myös lähettää SEPA-pikasiirtoja. Asetus asettaa pikamaksuille myös hintakaton, joka vastaa ns. perinteisestä SEPA-tilisiirrosta perittävää palkkiota. Suomessa eduskunta on hyväksynyt asetuksen edellyttämät muutokset lainsäädäntöön^[12].

Komissio analysoi pikasiirtojen tarjoamia hyötyjä yhteiskunnalle ennen pikasiirtoasetuksensa antamista^[13]. Pikasiirtojen todettiin olevan hyödyllisiä niin kuluttajille, yrityksille, julkiselle hallinnolle kuin maksupalveluntarjoajillekin. Maksutapahtuman reaaliaikaisuus tuo maksun tekijälle ja vastaanottajalle varmuuden maksun toteutumisesta. Pankkipäivistä riippumaton maksaminen mahdollistaa liiketoimia myös viikonloppuisin. Pikamaksujen arvioidaan edistävän talouskasvua vapauttamalla rahoitusjärjestelmään lukittuja varoja, kun ne tulevat välittömästi kansalaisten ja yritysten saataville.

Pikamaksamisen edistämisellä pyritään tuomaan lisää vaihtoehtoja maksamiseen, erityisesti kaupan kassalla käteis- ja korttimaksamisen rinnalle kolmanneksi vaihtoehdoksi. Pikamaksuasetus ei yksinään vielä takaa tämän tavoitteen täyttymistä, mutta on askel oikeaan suuntaan.

Pikamaksamisen infrastruktuuri luo pohjan uudenlaisille ratkaisuille

Yhtenäinen euromaksualue (SEPA) otettiin käyttöön jo vuonna 2008 tilisiirtomaksuihin, ja kokonaisuudessa se pantiin toimeen vuonna 2014 euroalueella. Yhtenäisen euromaksualueen ansiosta valtioiden rajat ylittävät euromääräiset maksut voidaan toteuttaa yhtäläisin ehdoin sekä yhtä turvallisesti ja tehokkaasti kuin kansallisetkin maksut.

SEPA-maksualueen pitkäaikaisen kehitystyön tuloksena vakiintunut yhteinen

10. Ks. https://www.ecb.europa.eu/paym/integration/retail/retail_payments_strategy/html/index.en.html.
11. Ks. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0592>.
12. Ks. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_10+2025.aspx.
13. Ks. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/735d5b9d-0c5e-11ec-adb1-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-228471178>.

maksuinfrastruktuuri tarjoaa erinomaisen pohjan vaihtoehtoisten ratkaisujen kehittämiseksi. EU:n pikamaksuasetuksen myötä pankit ovat jo velvoitettuja vastaanottamaan SEPA-pikasiirtoja asiakastileilleen, ja myöhemmin tänä vuonna velvoite laajenee myös maksujen lähettämiseen.

Eurojärjestelmä tarjoaa pikamaksujen selvitykseen alustan (TARGET Instant Payment Settlement, TIPS), jossa pikamaksut selvitetään välittömästi keskuspankkirahassa. Vuonna 2018 käyttöön otetun TIPS:n käyttö ei ole määrältään yltänyt odotetun mukaiseksi, mutta sen merkitys on kasvanut. Viime vuonna Ruotsin keskuspankki otti alustan käyttöön, ja Tanska on seurannut perässä vuonna 2025^[14]. Lisäksi Euroopassa on käytössä yksityisiä pikamaksujärjestelmiä, kuten useiden suomalaispankkien käyttämä EBA Clearingin RT1-järjestelmä.

Jotta pikasiirtoihin pohjautuvasta infrastruktuurista saataisiin täysimääräinen hyöty, tarvittaisiin korttimaksamiseen verrattavissa oleva uusi Euroopan laajuinen tilisiirtopohjainen maksutapa, joka toimisi niin kivijalkakaupassa kuin verkkokaupassakin. Pikamaksamisen ratkaisujen syntyminen edellyttää yhteistyötä kaikilta maksamisen arvoketjun osapuolilta.

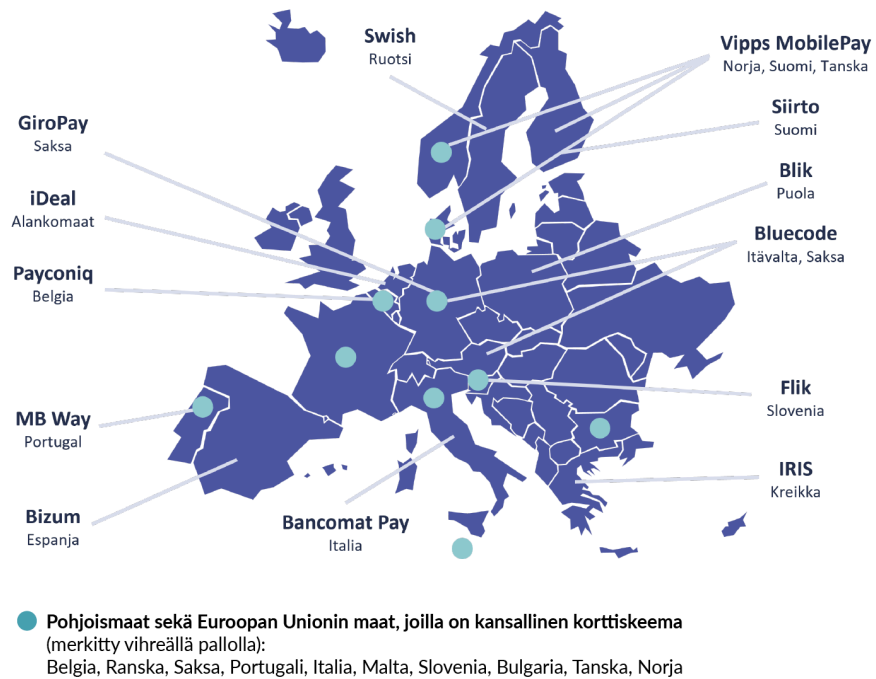
Pirstaloituneet markkinat hidastavat uudistumista

Koko euroalueen kattavaa eurooppalaista sähköistä vähittäismaksutapaa päivittäismaksamiseen ei ole onnistuttu luomaan SEPA:sta huolimatta. Sähköisen maksamisen yleistyessä Euroopan maat ovatkin luoneet omiin kansallisiin tarpeisiinsa sopivia ratkaisuja (kuvio). Lisäksi joissain maissa on käytössä kansallisia korttiskeemoja. Mutta toistaiseksi kaikkialla euroalueella yhtäläisesti toimiva vähittäismaksutapa on eurokäteinen sekä laajalti myös kansainväliset maksukortit.

14. Ks. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2024/artikkelit/tipsista-tulossa-euroalueen-ja-pohjoismaiden-johtava-maksamisen-selvitysalusta/>.

Kuvio 1.

Euroopassa on useita kansallisia maksuratkaisuja

© Suomen Pankki.

Kuviossa näkyy suosittuja mobiilimaksusovelluksia Euroopan Unionin alueella sekä Pohjoismaissa.

Euroopan maksumarkkinoiden pirstaleisuus vähentää maksujärjestelmien tehokkuutta ja lisää maksamisen monimutkaisuutta sekä kuluttajien että yritysten kannalta. Hajanaiset järjestelmät ovat alttiimpia väärinkäytöksille, koska hajanaisuus voi osaltaan johtaa heikompaan koordinointiin ja turvallisuuteen.

Eurojärjestelmä onkin ilmoittanut tukevensa aloitteita, joilla pyritään yhteiseurooppalaiseen maksutapaan myyntipisteillä ja jotka noudattavat sen listaamaa viittä peruseriaatetta^[15]. Pisimmälle tässä tavoitteessa on edennyt European Payments Initiative (EPI) joka on kehittänyt mobiililompakko Weron, jossa on tällä hetkellä mukana 16 eurooppalaista pankkia. Toinen yhteiseurooppalaista maksutapaa kehittävä yhteisö on EuroPA initiative, joka tähtää eri maissa toimivien maksutapojen yhteensopivuuteen. Siinä on tällä hetkellä mukana kolmen maan maksupalveluntarjoajia. Molemmat aloitteet ovat kuitenkin vielä kaukana koko euroalueen laajuudesta tavoitettavuudesta.

15. Ks. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.eurosystemretailpaymentsstrategy~5a74eb9ac1.en.pdf>.

Suomessa on korostunut tarve vaihtoehtoisille maksutavoille

Vaikka kansallisia maksamisen ratkaisuja on syntynyt moniin maihin Euroopassa, Suomessa tilanne on toinen. Suomessa vähittäismaksamisen markkinat nojaavat vahvasti korttimaksuihin eikä kansainvälisille korteille ole ollut varteenotettavaa vaihtoehtoa sen jälkeen, kun pankit luopuivat kotimaisesta pankkikortista 2010-luvun alussa. Niinpä kaikki korttimaksaminen Suomessa tapahtuu käytännössä kahden Euroopan ulkopuolisen toimijan järjestelmissä. Suomen Pankin kuluttajakyselyn mukaan noin 90 % vastanneista ilmoitti muun kuin käteisen yleisimmäksi maksutavaksi päivittäistavaraostoksissa vuonna 2024^[16]. Niin kotimaisen huoltovarmuuden kuin markkinaehtoisen kilpailun tuomien hyötyjen kannalta olisi parempi, että näille kansainvälisille maksukorteille olisi olemassa myös kotimainen tai eurooppalainen vaihtoehtoinen maksutapa.

Sekä eurojärjestelmä että Euroopan komissio tukevat vahvasti korttimaksuille vaihtoehtoisten tilisiirtopohjaisten maksutapojen edistämistä. Suomessa maksuneuvosto^[17], joka on kansallinen yhteistyöelin vähittäismaksamisen kehittämiseksi, aloitti pitkäjänteisen työn pikasiirtojen tuomiseksi suomalaiseen maksamiseen vuonna 2019. Maksuneuvoston perustama työryhmä selvitti ensin Suomen maksamisen markkinoiden haasteita ja esteitä pikamaksamisen käyttöönotolle^[18]. Yhtenä selkeimpänä esteenä oli koordinaation puute. Pikamaksamiseen nojaavan maksutavan uskottiin kuitenkin syntyvän markkinaehtoisesti. Näin ei kuitenkaan ole käynyt. Maksuneuvoston johdolla asiaa alettiin edistää aktiivisesti ja koordinoitusti. Markkinoiden yhteisenä tuotoksena valmistui syksyllä 2024 suomalaisen pikamaksamisen sääntökirja ja sitä tukeva hallintomalli, joiden avulla eurooppalaisittain yhteensopiva pikamaksaminen voidaan tuoda Suomen markkinoille^[19].

Digitaalinen euro olisi kuin digitaalista käteisrahaa

Eurojärjestelmän digitaalinen euro -hanke edustaa toisenlaista lähestymistapaa eurooppalaisen vähittäismaksamisen haasteisiin. Siinä missä pikasiirtoihin pohjautuvat maksuhankkeet ottavat lähtökohdaksi pankkien väliset nopeat tilisiirrot ja pyrkivät luomaan niiden varassa toimivan maksutavan vähittäismaksamiseen, digitaalinen euro pyrkii luomaan kokonaan uudenlaisen maksamisen infrastruktuurin. Perustana olisi digitaalisen käteisrahan käsite, joka tarkoittaisi keskuspankin kansalaisille tarjoamia maksutilejä. Vähittäiskaupan toimijoiden tulisi ottaa tällä laillisella maksuvälineellä tehty maksu vastaan. Näin muodostuisi uusi maksamisen ja maksujen vastaanottamisen mahdollistava infrastruktuuri.

Digitaalisen euron tavoitteista ovat viime aikoina korostuneet strateginen autonomia ja riippumattomuus Euroopan ulkopuolista korttiyhtiöistä. Digitaalinen euro voisi parantaa

16. Ks. <https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/Dashboardit/kateistilastot/kuluttajakysely/>.

17. Ks. <https://www.suomenpankki.fi/fi/raha-ja-maksaminen/maksaminen/maksuneuvosto/>.

18. Ks. https://www.suomenpankki.fi/globalassets/bof/fi/raha-ja-maksaminen/maksujarjestelmat/suomenpankki-katalystina-maksuneuvosto/maksamisen_reaaliaikaistuminen_suomessa.pdf.

19. Ks. <https://www.suomenpankki.fi/fi/raha-ja-maksaminen/pikamaksamisen-edistaminen-suomessa/>.

kilpailun edellytyksiä euroalueella, mikä johtaisi parempiin palveluihin ja alhaisempiin kustannuksiin kuluttajille ja kauppiaille. Euroalueella on kuitenkin maita, joissa on jo käytössä kotimaisia korttimaksujärjestelmiä tai pikasiirtosovelluksia. Pahimmillaan digitaalinen euro kilpailisi näiden ratkaisujen eikä kansainvälisten korttiyhtiöiden kanssa. Toistaiseksi kansalliset ratkaisut eivät ole onnistuneet laajasti levittäytymään valtion rajojen yli. Digitaalisen euron suunnittelussa tulisikin pyrkiä siihen, että se johtaa yhdenmukaiseen eurooppalaiseen maksutapaan siten, ettei se kuitenkaan syö liikaa elintilaa muiden vaihtoehtoisten maksutapojen kehittymiseltä.

Käyttäjän kannalta digitaalinen euro voisi toimia hyvinkin samalla tavalla kuin muutkin pikamaksuratkaisut. Rahaa voisi lähettää ystävälle esimerkiksi puhelinnumerolla, ja maksaminen kaupan kassalla ja verkkokaupassa onnistuisi kätevästi kaikkialla euroalueella. Rahan siirto maksajan ja vastaanottajan tilien välillä tapahtuisi sekunneissa. Ainoa ero olisi se, että digitaalisen euron tili olisi liikepankkitilistä erillinen tili keskuspankin järjestelmässä. Digitaaliset eurot olisivat siten fyysisen käteisen tapaan keskuspankkirahaa eli niiden haltijan saatava keskuspankista.

Digitaaliseen euroon liittyy edelleen avoimia kysymyksiä

Digitaalisen euron valmistelu etenee suunnitellusti, mutta haasteita sen kehitystyössä kuitenkin riittää. Digitaaliseen euroon liitetyt huolet koskevat erityisesti digitaalisen euron omaa tili- ja selvitysjärjestelmää. Digitaalinen eurotili olisi käytännössä keskuspankkirahatili kuluttajille, mikä tarkoittaisi nimensä mukaan sitä, että kuluttajat avaisivat tilin keskuspankkiin. Tilin avaamiseen, hallinnointiin ja muuhun asiointiin liittyvät toimet olisivat kuitenkin hoidettavana yksityisillä maksupalveluntarjoajilla ja pankeilla. Liikepankit ovat ilmaisseet huolensa siitä, voiko digitaalinen euro toteutuessaan heikentää liikepankkien roolia rahoituksen välittäjinä. Jos ihmiset siirtävät suuria määriä rahaa pankkileiltä digitaalisiin euroihin, pankkien talletukset vähentyvät. Rahoitusjärjestelmän vakaus voisi näin olla uhattuna, ainakin teoriassa. Digitaalisen euron peruserätyksenä on kuitenkin lupaus siitä, ettei näin käy. Valmistelutyössä pyritäänkin asettamaan tilin saldorajoitus sellaiseksi, että sen vaikutukset liikepankkeihin jäisivät vähäisiksi.

Joukko kuluttajia on ilmaissut huolensa yksityisyyden suojan riskeistä, sillä kaikkien digitaalisen euron käyttäjien digitaalisen euron tilit olisivat keskuspankin hallussa. Eurojärjestelmällä keskuspankkina ei kuitenkaan ole tarvetta säilyttää tai edes nähdä tietoja yksityishenkilöiden tilien tiedoista. Tilien haltijoiden tiedot on teknisesti mahdollista salata tilikirjassa, mutta on kiistanalaista, riittääkö tämä yksityisyyden taso kaikille kansalaisille. Tilannetta voisi verrata siihen, että keskuspankki tarjoaisi tallelokeroja kansalaisille. Mutta koska keskuspankki ei halua pitää asiakaspalveluhenkilöstöä eikä nähdä sitä, kuka milläkin lokerolla käy, pitäisi asiakkaan aina pyytää oman liikepankkinsa virkailijalta pääsyä tallelokerolle.

Tili- ja selvitysjärjestelmän voidaan katsoa myös lisäävän tarpeetonta monimutkaisuutta, jos siihen toteutetaan suunniteltu ns. ylivuotomekanismi. Ylivuotomekanismi tarkoittaa, että jos digitaalisen euron tilillä ei ole riittävää katetta maksuhetkellä, puuttuva rahamäärä siirretään ensin henkilön liikepankkitililtä digitaalisen euron tilille, josta

tehdään saman tien siirto maksunsaajan digitaalisen euron tilille. Jos maksunsaaja on kauppias, siirtyy raha edelleen kauppiaan liikepankkitalille. Jos tätä monimutkaista järjestelyä tarvitaan usein, lisää se maksutapahtuman viivettä ja virhealttiutta, heikentää väistämättäkin asiakaskokemusta ja tuo tehottomuutta.

Tarvitaanko vetoapua julkiselta sektorilta?

Eurooppaan on vuosien saatossa syntynyt suosittuja tilisiirtopohjaista pikamaksamista hyödyntäviä maksutapoja, mutta strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi ratkaisun tulisi olla yleiseurooppalainen ja käyttäjäkokemukseltaan verrannollinen nykyisiin maksamista hallitseviin korttimaksuihin. Markkinoiden pirstaloituneisuus ja korttiyhtiöistä riippumattomien standardien puute ovat merkittävä hidaste Euroopan kannalta suotuisien kehityskulkujen tiellä. Voisi siten olla tarpeen, että julkisen sektorin rooli vähittäismaksamisen kehittämisessä olisi tulevaisuudessa vieläkin suurempi.

Digitaalisen euron ja pikamaksamisen hankkeita vertailtaessa voidaan havaita, että strategiset tavoitteet, kuten maksamisen autonomian ja kilpailun sekä kuluttajien valinnanvaihtoehtojen lisääminen, voidaan saavuttaa pikasiirtoinfrastruktuuriin perustuvalla mallilla ilman uutta selvitysjärjestelmää. Tällöin toteutettavaksi jäisi ennen kaikkea kuluttajien ja kauppioiden välisen uuden maksutavan mahdollistavan maksuverkon luominen.

Digitaalinen euro keskuspankkitalineen voi olla tulevaisuudessa eurokäteistä täydentävä rahan muoto. Mutta jos vähittäismaksamisen tulevaisuuden tarpeet ovat ratkaistavissa kahdella eri mallilla, voi olla perusteltua lähteä liikkeelle vaihtoehdolla, joka tarjoaa nykyisessä epävarmemmassa geopoliittisessa ympäristössä ripeimmän vastauksen Euroopan strategisen autonomian haasteisiin.

Kun arvioidaan vähittäismaksamisen viimeaikaisia menestyshankkeita eri puolilla maailmaa, on niillä eräänä yhteisenä nimittävänä tekijänä julkisen tahon rooli hankkeiden eteenpäin viemisessä ja hallinnoinnissa. Tähänastiset aiemmat yksityiset hankkeet Euroopassa eivät ole onnistuneet saavuttamaan riittävää Euroopan unionin tai euroalueen laajuista kattavuutta. Eurooppalaisen vähittäismaksamisen suvereniteetin parantamiseksi julkisten tahojen voi olla tarpeen ottaa mallia onnistuneista kehityshankkeista, mikä tarkoittaisi aiempaa aktiivisempaa roolia maksamisen perusinfrastruktuurin kehittämisessä. Kun yksityiset innovaatiot eivät ole saavuttaneet riittävää menestystä tai kysyntää, julkiset tahot voivat tarjota vakaan ja luotettavan järjestelmäinfrastruktuurin eli pohjan, johon uudet maksutavat voivat rakentua. Tämä voisi sisältää tilisiirtopohjaisten maksutapojen edistämistä ja tuen antamista sellaisille digitaalisen euron kaltaisille hankkeille, jotka tarjoavat turvallisen ja tehokkaan vaihtoehdon kansainvälisille korttimaksuille. Näin voidaan varmistaa, että Eurooppa pysyy kilpailukykyisenä ja itsenäisenä globaalissa maksamisen ekosysteemissä. Nykyisenkaltainen toimintaympäristö maksamisen markkinoilla edellyttää kuitenkin ripeitä toimia, koska tällaiset hankkeet ovat luonteeltaan mittavia ja pitkäkestoisia.

Avainsanat

[digieuro](#), [digitaalinen euro](#), [vähittäismaksaminen](#), [strateginen autonomia](#), [pikamaksaminen](#)

ANALYYSI

Yhteistyön merkitys korostuu kiristyneessä maailmantilanteessa

Tänään – Analyysi – Raha ja maksaminen

Atte Valtanen
Vanhempi ekonomisti

Suomella on pitkään jatkunut perinne yhteiskunnan eri sektoreiden varautumisessa. Tähän työhön osallistuvat laajasti niin viranomaiset, elinkeinoelämä kuin kolmannen sektorinkin osapuolet. Kokonaisvarautumisen hyödyt ovat ilmeisiä. Finanssialan oma kriisinkestävyys on hyötynyt muun muassa tietoverkkojen ja energiasektorin vahvasta varautumisesta. Vastaavasti finanssialan varautuminen tukee muun yhteiskunnan kriisinkestävyyttä turvaamalla esimerkiksi maksamisen palvelut myös vakavissa häiriötilanteissa. Keskinäisriippuvuudet korostavat yhteistyön tärkeyttä ei vain kotimaassa vaan myös kansainvälisessä yhteistyöverkostossa. Kun viemme hyviksi koettuja ratkaisuja pohjoismaiseen ja eurooppalaiseen varautumistyöhön, voimme myös hyödyntää muualla kehitettyjä ratkaisuja. Kiristyneessä maailmantilanteessa myös varautumista erilaisiin skenaarioihin on jatkettava. Tässä työssä Suomi tarvitsee Eurooppaa ja Eurooppa tarvitsee Suomea.

Maksu- ja selvitysjärjestelmien kriisikestävyys

Suomessa ja lähialueilla on viime vuosina havaittu kasvava määrä eriasteista kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvaa vaikuttamista. Pankkeihin kohdistuu jatkuvasti kyberhyökkäyksiä, joskus voimakkaitakin. Vuoden 2024 syksyllä yhteen suomalaiseen pankkiin kohdistettiin erityisen voimakas kyberhyökkäys. Hyökkäys kesti kokonaisuudessaan yli kuukauden ja piti sisällään ison määrän yksittäisiä hyökkäyksiä. Käytetyt tekniikat ja menetelmät olivat julkisuudessaakin olleiden tietojen mukaan hyvin edistyneitä. Hyökkäykseen käytettiin myös merkittävä määrä resursseja, mikä antaa viitteitä siitä, että hyökkääjällä oli käytössään valtiollisen toimijan resursseja. Tämä kampanja oli hyvä muistutus siitä, että jatkossa täytyy panostaa keinoihin välttää hyökkäysten mahdolliset laajemmat vaikutukset myös maksu- ja selvitysjärjestelmissä.

Itämeren pohjassa kulkee runsaasti tietoliikennekaapeleita maiden välillä. Näissä kaapeleissa kulkee muun muassa finanssisektorille tärkeitä tietovirtoja. Näihin merikaapeleihin on viimeisen vuoden aikana kohdistunut korostunut määrä vahingontekoja. Huolimatta siitä, että kaapeleita on onnistuttu sabotoimaan, ovat teleyhtiöt onnistuneet kiertämään katkenneissa kaapeleissa kulkevat yhteydet muita reittejä pitkin. Suorilta vaikutuksilta finanssisektorille on pystytty välttymään.

Finanssisektorin varautumista normaaliaikojen vakaviin häiriöihin ja poikkeusoloihin on kehitetty määrätietoisesti sen jälkeen, kun Venäjä aloitti vuonna 2022 Ukrainaa vastaan julman hyökkäyssodan. Sääntely- ja järjestelmäkehityksen^[1] lisäksi yleinen tietoisuus ja valmius aiempaa vakavampiin uhkiin, kyberhyökkäyksiin ja hybridiopeeraatioihin on parantunut. Finanssiala toimii laajasti muun elinkeinoelämän tuottamien palveluiden, kuten keskeytyksettömän sähkönjakelun ja IT-infrastruktuurin, varassa. Myös finanssisektori hyötyy yhteiskunnan kokonaisvarautumisesta ja voi rakentaa oman kriisikestävyytensä muiden kriittisten palveluiden varautumisen pohjalta. Tähän asti olemme selviytyneet hyvin. Jatkuvassa muutoksessa oleva maailma kuitenkin takaa sen,

1. Ks. 666/2022 | Suomen säädöskokoelma – Finlex.

että varautumisen eteen tehtävä työ ei ole koskaan valmis.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päämääränä on turvata yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalvelujen jatkuvuus kaikissa olosuhteissa^[2]. Rahoitusmarkkinapalveluista kykymme ylläpitää maksujärjestelmien luotettavaa toimintaa on varautumisen keskiössä. Koko maksamisen arvoketju perustuu erittäin korkeaan digitaalisten palveluiden ja verkostojen saavutettavuuteen. Nämä palvelut tuotetaan finanssialalle ominaisella tavalla laajoissa, usein maiden rajat ylittävissä järjestelmäkokonaisuuksissa, jotka edellyttävät kellon ympäri jatkuvaa yhteyttä toisiinsa. Tästä syystä myös Suomen maksaminen on integroitunut syvälle globaaleihin ja eurooppalaisiin verkostoihin sekä tietoliikenteen, palveluiden että rahaliikenteen osalta. Tämän infrastruktuurin ja pankkien kansainvälisten yhteyksien varmistaminen erilaisissa uhkaskenaarioissa on oltava korkealla tärkeysjärjestyksessä toimialan varautumista kehitettäessä. Toimintakenttä on laaja ja monitahoinen, mutta yhteistyötä helpottaa se, että myös muissa Pohjoismaissa ja euroalueella tietoisuus varautumisen tärkeydestä on kasvanut.

Seuraavat askeleet varautumisen kehittämiseksi

Suomen Pankin näkökulmasta maksamisen varautumisessa on kolme keskeistä osa-aluetta. Päivittäismaksamisen välineet ovat Suomessa hyvin keskittyneet, ja tarvitsemme niille lisää vaihtoehtoja. Toiseksi varautumisen on perustuttava siihen, että nykyisetkin arjen maksuvälineet toimivat riittävällä tavalla myös normaaliaikojen vakavissa häiriötilanteissa tai kriiseissä. Kolmanneksi varautuminen kuuluu kaikille, ja myös jokaisen suomalaisen kotitalouden ja yrityksen on syytä varmistaa riittävä toimintakykynsä vakavissakin häiriötilanteissa.

Päivittäismaksaminen on Suomessa erittäin keskittyntä. Suomen Pankin kuluttajatutkimuksen mukaan noin 90 % kansalaisista ilmoittaa tekevänsä vähittäismaksunsa kaupoissa ensisijaisesti maksukorteilla. Kehitys on ollut pitkään saman suuntainen, ja korttimaksamiselle ei ole muuta vaihtoehtoa kuin käteinen. Hyvä varautuminen on kerroksellista ja koostuu toisistaan riippumattomista suorituskyvyistä. Kaupassa tapahtuvan päivittäismaksamisen osalta tilanne on varautumisen näkökulmasta heikko. Maksamiseen tarvitaan vaihtoehtoja.

Maksuneuvoston tuella Suomen Pankki on osaltaan edistänyt määrätietoisesti uutta tilipohjaiseen pikamaksamiseen perustuvaa maksutapaa jo pitkään. Toteutuessaan se lisää myös kilpailua ja parantaa maksamisen kriisinkestävyyttä^[3]. Uusi maksujärjestelmä ei kuitenkaan ole pelkästään kotimainen ratkaisu, vaan perustuu olemassa olevaan yhteiseurooppalaiseen SEPA-maksuinfrastruktuuriin, jossa kaikki suomalaiset pankit ovat olleet sen omistajia ja jäseniä sen alusta saakka, jo yli 15 vuotta. Hankkeen tarkoitus ei ole syrjäyttää nykyisiä maksutapoja, vaan tuoda vaihtoehtoja nykyisten rinnalle. Näin yhden maksutavan häiriöt eivät kriisin sattuessa estäisi kaikkea maksamista. Tilipohjaisen maksamisen toimintavarmuus ja siihen panostaminen on perusedellytys

2. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia [Yhteiskunnan turvallisuusstrategia](#). Valtioneuvoston periaatepäätös.

3. Pikamaksamisesta tarkemmin: [Miten eurooppalaisen vähittäismaksamisen autonomiaa tulisi parantaa – Euro & talous 2/2025](#).

koko yhteiskunnan toimintakyvylle. Toimintavarmuuden lisääminen voi myös tukea liiketoimintamahdollisuuksia.

Myös nykyisten maksutapojen kriisinkestävyttä tulee parantaa. Nykyisin korttimaksut edellyttävät aina saatavilla ja käytettävissä olevia yhteyksiä kaupan ja pankin välillä. Puhutaan niin sanotusta online-yhteydestä korttimaksujen toteuttamisessa. Suomen Pankin aloitteesta on aloitettu selvitys siitä, miten maksukortit voisivat toimia nykyistä pidemmän aikaa tilanteessa, jossa nykyisin vaadittavat yhteydet olisivat poissa käytöstä tai niissä olisi vakavia häiriöitä. Puhutaan niin sanotusta korttien offline-toiminnallisuudesta. Suomen Pankin aloitteesta on käynnistetty selvitys, miten kyseisiä yhteysriippuvuuksia voitaisiin häiriötilanteissa lieventää. Tämän aloitteen tarkoituksena on varmistaa mahdollisuus vähintään välttämättömien ostosten tekoon häiriötilanteissa. Tämä aloite on yhdenmukainen naapurimaissamme käynnissä olevan kehityksen kanssa ja hyvä osoitus kansainvälisen yhteistyön tuesta kansalliselle varautumiselle. Kaikissa maksamisen varautumiskysymyksissä myös yhteistyö kaupan toimijoiden kanssa on välttämätöntä. Yhteinen intressi päivittäisten ostosten maksujen varmistamiseksi on taannut hyvän yhteistyön toimialojen välillä myös menneisyudessa.

Huolimatta Suomen erittäin korkeasta digitalisaatioasteesta ja pankkipalveluiden laajasta käyttöasteesta merkittävä osa kuluttajista käyttää edelleen käteistä päivittäisasiointiin. Euroopan keskuspankin tekemien selvitysten mukaan käteisen käyttö Suomessa on palautunut koronakuopasta^[4]. Selvityksen mukaan kaupan kassalla noin joka neljäs tapahtuma toteutetaan käteisellä. Oman talouden tarpeisiin sopiva pieni määrä käteistä kuuluukin yhtenä osana Suomen Pankin kotivarasuosituksiin. Käteinen on tällä hetkellä ainoa täysin itsenäisesti toimiva vaihtoehto maksamiseen kaupan kassalla silloin, kun digitaalisissa maksuvälineissä on häiriöitä. Käteisen käyttämiseen liittyvät jakeluveloitteet ja saatavuuteen ja hyväksyttävyyteen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä, kun arvioidaan maksamisen vaihtoehtoja yhteiskunnassa. Kokonaisuuden kannalta on kuitenkin selvää, että pelkällä käteisellä ei voi häiriötilanteisiin varautua, vaan digitaalisten maksutapojen varautumista pitää parantaa edellä kuvatuin keinoin.

Varautuminen kuuluu kaikille

Rahoitusmarkkinaviranomaiset ja finanssitoimiala kantavat laajaa vastuuta peruspankipalveluiden ja erityisesti maksupalveluiden toimivuudesta kaikissa oloissa.

Työtä tehdään sekä nykyisten palveluiden kriisinkestävyuden vahvistamiseksi että vaihtoehtoisten maksutapojen luomiseksi. Varautua voi vain etukäteen. Sadepäivän sattua sadevaatteetkin voi pukea vain, jos ne ovat valmiina naulakossa.

Kansalaisten ja yritysten vastuulla on huolehtia, että oma toimintakyky myös maksamisen ja talouden suhteen säilyy yhteiskunnan häiriötilanteissakin. Maksamisen kotivara^[5] on edelleen hyvä yksittäisen kansalaisen ja kotitalouden varautumistapa. Myös yrityksillä on velvollisuus varautua omassa toiminnassaan häiriöihin maksu- tai pankkipalveluissa. Vaikkei enää varsinaisesti puhuta kotivarasta, ovat peruskysymykset silti samoja. Jos maksujärjestelmiin syntyy häiriöitä, ne usein vaikuttavat viiveellä myös

4. Ks. [Space-tutkimus 2024](#).

5. Ks. [Suomen Pankin maksamisen kotivara](#).

yritysten kassanhallintaan, laskujen maksuun ja tietysti myös palkanmaksukykyyn. Mahdolliset vaikutukset alihankintaketjuihin, omien työntekijöiden tulovirtoihin sekä omaan tulorahoitukseen on jokaisen yrityksen arvioitava omista lähtökohdistaan.

Varautumisen haasteet ja kansainvälisen talouden kehitys

Globaali geopoliittinen tilanne on heikentynyt jo pitkän aikaa. Maailmassa vaikuttaa olevan käynnissä kiihtyvä kilpajuoksu siitä, miltä maailmanjärjestyksen tulisi tulevaisuudessa näyttää. Yhdysvaltojen johtama, nykyisin tuntemamme länsimainen järjestys ja dollaripohjainen talousjärjestelmä kohtaa laajenevaa kyseenalaistamista. Tästä esimerkkinä toimii BRICS+-yhteistyö. Julkisuudessa nousee esiin erilaisia vaihtoehtoja sen suhteen, miten kyseiset maat määrittelevät erilaisia järjestelyjä maiden väliseen kanssakäymiseen pyrkien samalla eroon dollarikeskeisyydestä maailmankaupassa. Syynä on ainakin osittain länsimaiden vihollisiksi määriteltyjen maiden pankeille asetetut pakotteet, joita on toteutettu muun muassa kansainvälisen sanomaliikenneverkoston SWIFT:n kautta. BRICS+-maat ovat heterogeeninen ryhmä, ja suunnitelmat uusista maksujärjestelmistä ovat vielä rakentumassa. On kuitenkin syytä huomioida, että kun maiden kumulatiivinen bruttokansantuote (BKT) vastaa noin kolmannesta koko maailman BKT:sta ja kun koalition väestömäärä vastaa noin puolta koko maailman väestöstä, on BRICS+-maiden pyrkimys päästä eroon dollarikeskeisyydestä syytä ottaa vakavasti. Potentiaali suurille muutoksille globaalissa järjestyksessä on ilmeinen. Eurooppalaisin silmin katseltuna kansainvälisten maksuverkkojen blokkiintuminen heikentäisi talouden ennustettavuutta ja lisäisi epävarmuutta myös pitkällä aikavälillä.

Euroopan turvallisuustilanne on heikentynyt edelleen, ja heikentyminen on nopeutunut etenkin kuluvan vuoden aikana. Sota Ukrainassa jatkuu neljättä vuotta, ja vaikka tulitauko näyttääkin todennäköisemmältä, ei ole itsestään selvää, että se ratkaisisi eurooppalaisen turvallisuustilanteen pitkällä aikavälillä. Myös tämä ylläpitää epävarmuutta ja korostaa varautumistyön jatkamisen tärkeyttä. Maksujärjestelmät ovat houkutteleva kohde kyber- ja hybridivaikuttamiselle niiden keskeisen roolin takia yhteiskunnassa.

Suomi ei voi varautua kaikkiin uhkiin yksin, vaan tarvitsemme siihen laajasti kumppanimaiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Maksamisen varautumisen osalta hyvät ratkaisut kohdentuvat sekä olemassa oleviin maksuvälineisiin että uusiin, ennakkoluulottomiinkin ratkaisuihin. Niiden saavuttamiseksi tarvitsemme hyvää osapuolten välistä keskustelua, kykyä tehdä tarvittavia, eteenpäin vieviä päätöksiä ja riittävää kansainvälistä yhteistyötä.

Avainsanat

[geopolitiikka](#), [rahahuolto](#), [pikis](#), [pikamaksaminen](#), [kotivara](#), [varautuminen](#)

ANALYYSI

Suomalaisten menetykset maksuhuijauksissa ovat edelleen kasvaneet

Tänään – Analyysi – Raha ja maksaminen

Kasper Korpinen
Vanhempi ekonomisti

Suomalaisiin kohdistuvat huijaukset ovat lisääntyneet, ja maksupetokset ovat edelleen kasvaneet. Tästä ovat kirjoittaneet mm. Finanssiala, Finanssivalvonta ja media. Rikostappiot petoksista ja maksuvälinepetoksista saattoivat olla Suomessa jopa yli 100 milj. euroa vuonna 2024. Petoksia ja maksuvälinepetoksia (ml. törkeät tekemuodot) kirjattiin poliisin rikosilmoitusjärjestelmään 61 100, mikä on 12,2 % kaikista rikosilmoituksista. Muutos on nähtävissä Finanssialan, keskusrikospoliisin ja Suomen Pankin petostilastoissa. Ilmiö on kansainvälinen, ja Suomea aikaisemmin suojanneet syrjäinen sijainti ja harvinainen kieli eivät enää auta.

Muutosta on ollut vauhdittamassa digitalisaatio. Uudet ja yhä paremmin toimivat tekoälytyökalut ovat helpottaneet huijausten tekemistä suomeksi. Rikolliset hyödyntävät tietotekniikkaa ja kansainvälisiä verkostoja. Automaatio ja reaaliaikainen tiedon leviäminen mahdollistavat sen, että uudet löydettyt haavoittuvuudet hyödynnetään nopeasti laajemmin. Oikea tilannekuva on edellytys sille, että rikosten ehkäisytoimet voidaan kohdistaa kustannustehokkaasti oikein.

Tilannekuva Suomessa

Tilannekuvan luominen maksuhuijausten määrästä edellyttää useiden tietolähteiden käyttöä ja vertailua ja käytettävissä olevan tilastoaineiston tarkastamista. [Suomen Pankki kerää tietoja maksutapahtumista ja näihin liittyviä petostietoja](#) osana Suomen Pankin lakisääteistä tiedonkeruuta. Tietoja kerätään puolivuositain; vuoden 2024 toisen puoliskon tietoja ei ole tätä kirjoitettaessa vielä käytettävissä.

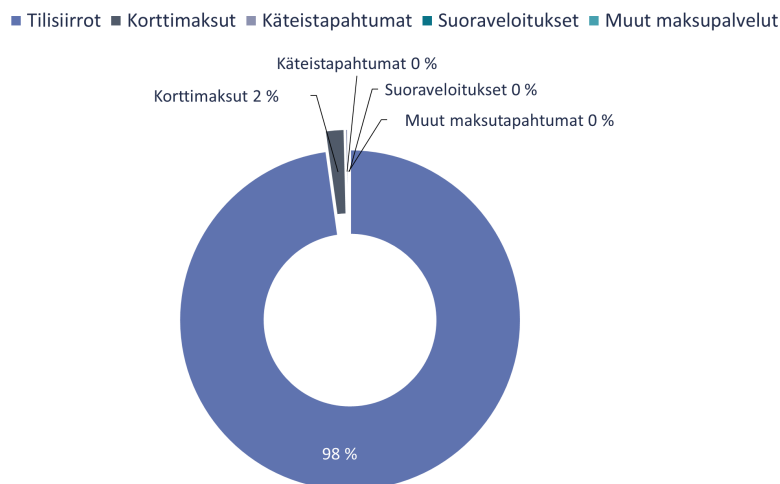
Koska Suomen Pankin tilastoissa raportioijajoukko koostuu mm. maksupalvelun tarjoajista ja välittäjistä ja tietoja raportoidaan sekä maksun vastaanottajan että lähettäjän roolissa, joudutaan tiedoista suodattamaan kaksinkertaiset havainnot pois. Tarkastelussaan Suomen Pankki selvittää petoksia maksupalveluittain. Tiedoista ei kuitenkaan selviä petosten luontikanavien yksityiskohtia esimerkiksi palveluntarjoajien tai käytettyjen tekniikoiden suhteen. [Liitteessä](#) on täsmennetty, mitä maksutapahtumia on otettu mukaan ja jätetty pois aineistosta.

Suomen Pankin petostiedot sisältävät vain oikeudettomat maksut. Maksupalvelulain (PSD2) perustella maksutapahtuma katsotaan oikeudettomaksi, jos maksulla ei ole maksajan suostumusta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että Suomen Pankin luvuista puuttuvat mm. toimitusjohtaja-, sijoitus-, tori- ja rakkaushuijaukset. Näissä huijauksissa uhri on nimenomaan houkuteltu hyväksymään maksu. Näistä huijaustyypeistä saadaan tietoja Finanssialan (FA) ja keskusrikospoliisin (KRP) julkaisemista tilastoista (kuvio 4). Vaikka näin syntynyt tilannekuva ei ole täsmällinen, ilmiön suuruusluokasta ja eri petosluokista saa tietolähteitä tutkimalla hyvän kuvan.

Vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla maksutapahtumien arvojen yhteenlaskettu summa oli 1 907 mrd. euroa. Se sisältää maksupalvelut suuruusjärjestyksessä: tilisiirrot, korttimaksut, käteistapahtumat, suoraveloitukset ja muut maksupalvelut. Tilisiirtoja oli 1 865 mrd. euron arvosta ja kaikista maksutapahtumien arvosta ylivoimaisesti eniten, 98 % (kuvio 1). Korttimaksujen arvo oli 35 mrd. euroa ja osuus 2 %, käteistapahtumien 5 mrd. euroa, suoraveloitusten 1,8 mrd. euroa ja muiden maksupalvelujen 0,2 mrd. euroa. Maksupalveluiden väliset suhteet eivät ole muuttuneet ajassa kovinkaan paljon.

Kuvio 1.

Maksupalveluiden osuudet 2024 H1

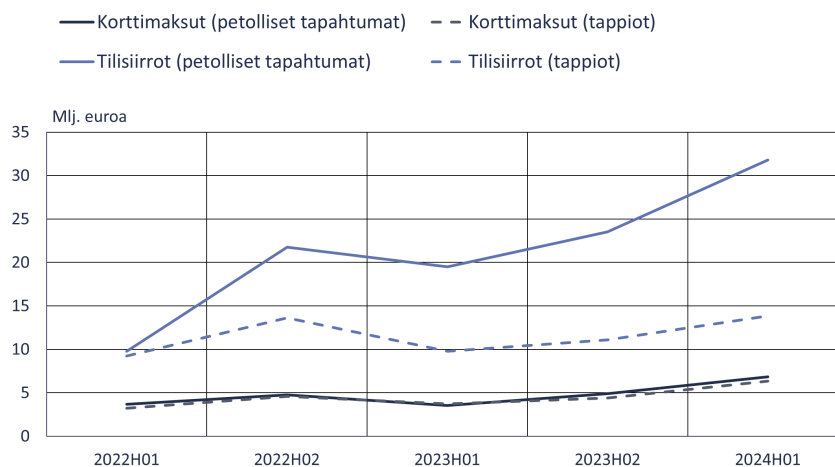
Lähde: Suomen Pankki.

Maksutapahtumista vain lähetetyissä tilisiirroissa ja tehdyissä korttimaksuissa esiintyy merkittävästi petollisia maksutapahtumia. Jäljempänä on esitetty petollisten maksujen ja näihin liittyvien tappioiden arvoja maksutavoittain (kuvio 2). Vain korttimaksut ja tilisiirrot on otettu kuvioon mukaan muiden maksupalveluiden systeemisen merkityksettömyyden takia.

Petoksista johtuvat tappiot raportoidaan viipeellä ja sille ajanjaksolle, jolle ne kirjataan raportoinnin kirjanpitoon. Eli tappioita ei ole välttämättä raportoitu samalle periodille, jolloin petos on alun perin tehty. Tappioluvut sisältävät maksupalveluntarjoajan, maksupalvelunkäyttäjän tai muiden tappioita.

Kuvio 2.

Petolliset maksut ja petoksista johtuvat tappiot

Lähde: Suomen Pankki.

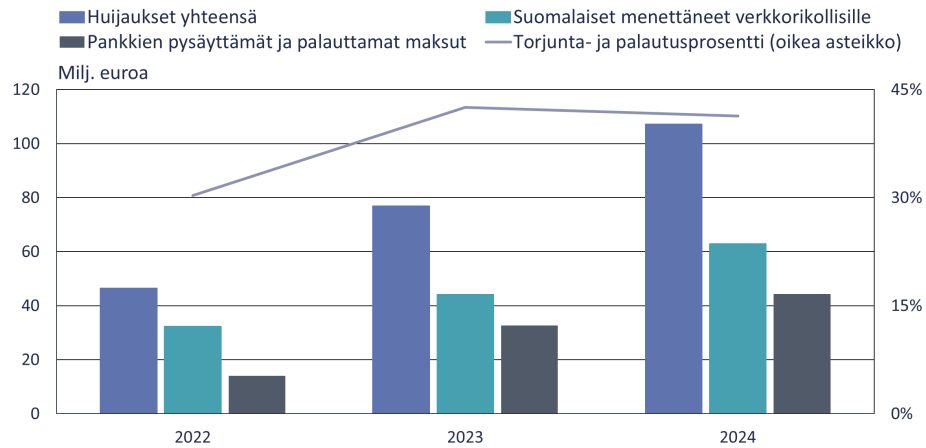
Petollisia tilisiirtoja on arvoltaan selkeästi eniten, 31,8 milj. euroa vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla. Petollisia korttimaksuja oli samalla ajanjaksolla 7 milj. euron arvosta. Vastaavasti tappioita raportoitiin tilisiirroille 13,7 milj. euroa ja korttitapahtumille 6,4 milj. euroa (kuvio 2). Petolliset tilisiirrot kasvoivat edellisestä raportointiperiodista 35 % ja näihin liittyvät tappiot 25 %. Petolliset korttitapahtumat kasvoivat 40 % ja tappiot 44 %. Rahallisesti tappiot kasvoivat tilitapahtumissa 2,7 milj. euroa ja korttitapahtumissa 1,9 milj. euroa. Tappiot tili- ja korttitapahtumissa kasvavat samaa vauhtia (kuvio 2).

Kappalemääräisesti petollisia korttimaksuja oli 55 874 ja tilisiirtoja 8 953.

FA:n tietojen pohjalta voidaan todeta saman suuntainen kehitystrendi kuin Suomen Pankin luvuista. FA:n luvut sisältävät maksutilitapahtumat ilman luottokorttitapahtumia.

Kuvio 3.

Pankkien tietoon tulleet huijaukset ja niihin liittyvät menetykset

Lähde: Finanssiala.

FA:n lukujen perusteella petollisten maksujen torjunta- ja palautusprosentti on pysynyt 40:n tuntumassa vuodesta 2023. Onnistuneet huijaukset kasvoivat 39 % ja näistä koituvat tappiot 42 %. FA:n luvut ovat suurempia kuin Suomen Pankin. Osa eroista selittyy tilastointimenetelmästä, sillä Suomen Pankin petostiedot sisältävät vain oikeudettomat maksut.

FA:n arvioiden mukaan pankit pysäyttävät noin 90 % petosryityksistä jo ennen maksun luontia. Nämä petosryitykset eivät sisälly tilastoituihin lukuihin. Tämä kertoo, että jo olemassa olevat torjuntamekanismit ovat kovassa käytössä, mutta eivät ole riittäviä. Lisäksi se kertoo, että rikollinen toiminta on laajuudessaan paljon suurempaa kuin mitä tilastoissa näkyy.

Sekä KRP että FA julkaisevat tietoja petostyypeittäin. KRP käyttää samaa petostyyppiäotellua kuin FA: tietojenkalastelupetokset, sijoituspetokset, toimitusjohtajapetokset, rakkaus- ja dokumenttipetokset. Suomen Pankin petostietojen

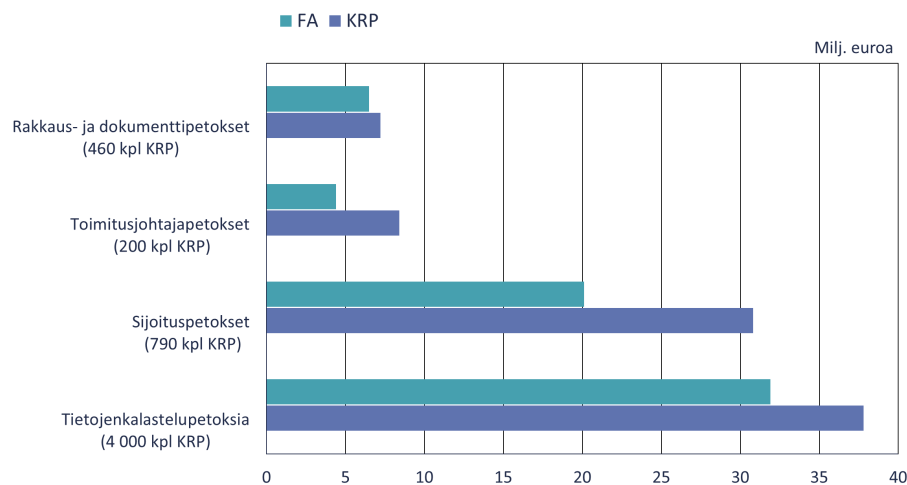
keruussa ei ole vastaavaa jaottelua eikä kattavuutta.

Tietojenkalastelupetoksissa rikolliset pyrkivät saamaan haltuunsa uhrin tilinkäyttöön oikeuttavia tietoja, kuten verkkopankkitunnuksia. Tietojenkalasteluun perustuvat petolliset maksut ovat rikollisen käynnistämiä ja näin oikeudettomia. Nämä sisältyvät Suomen Pankin tiedonkeruuseen. Sijoituspetoksissa uhrille myydään olemattomia sijoituskohteita. Toimitusjohtajapetoksissa rikollinen voi tekeytyä yrityksen hierarkiassa ylempiarvoiseksi, kuten toimitusjohtajaksi, ja pyrkiä määräämään, että maksuliiketoimeksiantoihin kykenevä työntekijä tekee tilisiirtoja rikoksen tekijän hyödyksi. Rakkaus- ja dokumenttipetoksissa uhri houkutellessaan uskomaan inhimilliseen tunteeseen tai saatavaan etuun, kunhan uhri ensin rahoittaa rikoksen tekijää. Petostyypeistä voi lukea lisää poliisin [sivuilta](#).

Kuviossa 4 on FA:n ja KRP:n vuoden 2024 petoksiin liittyvät tappiot rinnastettuna. Lukujen erot saattavat johtua siitä, että pankkien tietoon eivät tule kaikki poliisille ilmoitetut petokset. KRP:n tilastossa on huomioitu vain tapaukset, joista tehdään rikosilmoitus. Poliisin luvut sisältävät myös korteilla tehtyjä petoksia. Lisäksi osa huijatuista ihmisistä ei syystä tai toisesta tee rikosilmoitusta. Jälleen voidaan todeta, että todelliset tappiot eri petostyypeistä ovat todennäköisesti suurempia kuin tiedonkeruussa on tavoitettu.

Kuvio 4.

Tappiot petoksista rikoslajeittain 2024

Lähteet: Finanssiala ja keskusrikospoliisi.

Maksuhuijaukset ja petokset eivät ole ominaisia vain Suomelle. Tyypillisesti maksuihin liittyvä rikollinen toiminta on kansainvälistä järjestäytynyttä rikollisuutta, joka toimii kaikkialla. Euroopan keskuspankin ja Euroopan pankkiviranomaisen julkaiseman [raportin](#) perusteella Euroopan talousalueella (ETA) petollisia tilisiirtoja oli vuosina 2022 ja 2023 puolivuotistasolla 1,1 mrd. euron arvosta. Myös ETA-alueella tilisiirrot dominoivat ja petolliset korttimaksut tulevat toisena. Noin puolet petollisista maksuista olivat rajat ylittäviä. Kansainvälisissä yhteyksissä on käynyt ilmi, että tilanne on sama globaalisti.

Miten sinua voidaan huijata?

Huijaus voi olla esimerkiksi:

- ohittamaton tarjous,
- ”viranomaisen” viesti,
- uusi ihastuksena,
- hakukonetulos, joka ohjaa valesivulle.
- avuntarjous pyytämättä,
- avunpyyntö tai
- muka maksamatta jäänyt lasku.

Ole valppaana!

- Selvitä viestin aitous.
- Älä avaa tuntemattomia linkkejä.
- Kirjaudu vain palvelun virallisten verkkosivujen kautta tai käytä sovellusta.
- Suhtaudu varauksella uusiin nettituttavuuksiin.
- Älä anna rahaa tai tunnuksia tuntemattomalle verkossa tai puhelimessa.
- Huijarit vaativat nopeaa toimintaa – älä hätäile.

Jos tulet huijatuksi

Virheitä sattuu kaikille, eikä sitä tarvitse hävetä.
Jos epäilet joutuneesi huijatuksi, toimi **heti**.

- Ilmoita pankkiin.
- Tee rikosilmoitus poliisille.
- Ilmoita Kyberturvallisuuskeskukselle.
- Hae apua [Rikosuhripäivystyksestä](#).
- Kerro läheiselle.

Lisätietoa [Tietovuoto-opas kansalaisille](#).

Lähde: Traficom.

Rikosten torjunta järjestelmätasolla

Malesiassa sähköinen maksaminen yleistyi nopeasti pandemian aikana, mikä lisäsi nopeasti maksuhuijauksia ja -petoksia. Siellä päädyttiin perustamaan petostentorjuntakeskus vuonna 2022 ja sen toimintaa palvelemaan luotiin vuonna 2024

järjestelmäkokonaisuus [kansallinen petosportaali](#). Keskuksen toimintaan osallistuvat kansallinen rahanpesun vastainen keskus (NFCC), Malesian kuninkaallinen poliisi (PDRM), Malesian keskuspankki (BNM), Malesian viestintä- ja multimedialautakunta (SKMM), rahoituslaitokset ja telekommunikaatioala. Portaalin kautta otetaan vastaan rikosilmoitukset sekä pankeilta että uhreilta. Järjestelmän osana toimii myös tietokanta, jonne tallennetaan mm. kaikki maksutapahtumat paikallisesta pienmaksujärjestelmästä, käteisnostoista ja QR-maksuista ja tileihin liittyvät tutkintatiedot ja petosepäilyt.

Järjestelmä palvelee poliisia varojen jäljittämisessä ja pysäyttämisessä. Järjestelmä toimii myös ns. muulitietokantana, josta pankit voivat kysellä tileihin liittyviä epäilytietoja, joita voidaan käyttää ehkäisemään petoksellisia maksuja. Järjestelmä myös pisteyttää itse tilien epäilyttävyttä analysoimalla maksuvirtoja.

Malesian kaltainen kokonaisvaltainen järjestelmä on vielä uusi, eikä sen toiminnan tuloksia ole raportoitu kuin alustavasti. Järjestelmän kattavuus mahdollistaa kuitenkin tehokkaan ja reaaliaikaisen maksupetosten jäljittämisen ja estämisen. Malesian kaltaisia kokonaisvaltaisempia petostentorjuntahankkeita on meneillään [Australiassa](#) ja [Singaporessa](#). Vastaavan järjestelmän aikaan saaminen Euroopassa ei ole käytännössä mahdollista järjestelmärakenteiden ja kansallisten säännösten vuoksi.

Tietokantoja, joissa säilytetään tietoja epäilyttävistä tileistä, kutsutaan yleisesti muulitietokannoiksi. Termi muuli tulee erityisesti toiminnasta, jossa henkilö luovuttaa tilinsä rikollisten käyttöön siten, että kyseinen henkilö sallii rikollisen rahaliikenteen tekemisen tilinsä kautta. Muulina toimivat eivät aina tiedosta auttavansa rikollisia ja saattavat olla rikoksen uhreja itsekin.

Muulitietokannat ovat yksi tehokas tapa ehkäistä maksupetoksia. Muulitietokannat voivat sisältää analytiikkaa, jolla tilien epäilyttävyttä voidaan pisteyttää niiden maksuprofiilien perusteella. Muulitietokantoihin voidaan raportoida myös suoraan tilejä, joita on käytetty rikoksissa tai parhaillaan tutkitaan. Kansainväliset muulitietokannat ovat tarpeen, koska ne tuovat rajat ylittävää torjuntakyvykkyyttä. Kansallisestikin tiedon jakamisella pystyttäisiin ehkäisemään osa petollisista maksuista.

Euroopassa mm. suomalaistenkin tilisiirtoja välittävä EBA Clearing tarjoaa tileihin liittyviä epäilyttävyysarvioita pankeille. Pohjoismaiden pankkien kesken on myös käytössä yhteinen muulitietokanta. Suomalaiset pankit hyödyntävät myös yhä useammin muulitietokantoja, mutta eivät uskalla jakaa omia tietojaan epäilyttävistä tileistä yhteiseen käyttöön.

Huijausten torjuntaa on tehostettava

Suomen Pankin, KRP:n ja FA:n tietojen perusteella petokset ja tappiot ovat edelleen kasvaneet. Suomen Pankin tiedoissa petollisten tilisiirtojen arvo kasvoi vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla 64 % edellisen vuoden vastaavaan havaintoon nähden ja tappiot 42 %. Korttitapahtumissa vastaavat kasvulukemat olivat 93 % ja 71 % (kuvio 2). FA:n tietojen perusteella petolliset maksutilitapahtumat kasvoivat 39 % ja näihin liittyvät tappiot 42 % (kuvio 3). Kehityssuunta on huolestuttava, ja petosten torjumiseksi on tehtävä enemmän. Onneksi kaikkia torjuntakeinoja ei ole vielä käytetty.

Arvoltaan petolliset korttimaksutapahtumat ja näihin liittyvät tappiot ovat Suomen Pankin tietojen perusteella olleet hyvin lähellä toisiaan. Tämä voi osittain johtua siitä, että petokset korttimaksamisen puolella on vanhempi ilmiö ja ne saadaan tehokkaammin estettyä. Korttimaksuissa on jo käytössä turvallisuutta edistäviä keinoja, joita ei tilisiirroissa vielä ole. On silti huomioitava, että tappioiden kasvu korttimaksuissa oli euromääräisesti saman suuntaista kuin tilisiirroissa (kuvio 2).

Korttimaksujen maakohtaisilla käyttörajoilla voidaan ehkäistä tehokkaasti korttitietojen väärinkäyttöä ulkomailla. Myös tilisiirtoihin tulee saada sellainen ominaisuus, että asiakkaan on mahdollista asettaa tilisiirroille maa- ja vastaanottajarajoituksia sekä maksujen arvorajoituksia päivätasolla. Tällaisia on jo joissain tapauksissa tarjolla. Lisäksi asiakkaan profiiliin ja maksuhistorian pohjalta tehtäviä maksujen epäilyttävyyssarvioita tulee kehittää ja hyödyntää epäilyttävien maksujen tunnistamiseksi ja pysäyttämiseksi. Epäilyttävien maksujen tunnistaminen ja pysäyttäminen on vastaava toiminto kuin rahanpesun estäminen ja sanktio seuranta. Petokset ja maksuvälinepetokset ovat KRP:n rahanpesun selvittelykeskuksen mukaan yleisin rahanpesun alkurikos Suomessa.

Suomessa lakia tulkitaan siten, että tietoja epäilyttävistä tileistä ei uskalleta jakaa vapaasti muiden toimijoiden ja viranomaisten kesken. Pankit käyttävät vaihtelevasti eri muulitietokantoja ja sanktiolistoja mutta eivät uskalla jakaa tietoaan näihin. Muulitietokantojen tehokkuus parantuisi, jos myös suomalaiset pankit jakaisivat tietoaan epäilyttävistä tileistä muille. Muiden pohjoismaiden pankit jakavat jo tietoja keskenään muulitietokantojen kautta.

Viranomaisten ja finanssialan olisikin yhdessä tunnistettava tiedon jakamiseen liittyvät juridiset ongelmat ja pyrittävä korjaamaan ne, jotta rikosten torjuntaa saadaan tehostettua. Tavoitteena olisi sallia tietojen jakaminen pankkien ja viranomaisten kesken rikosten torjumiseksi kansainvälisessä ympäristössä, vähintäänkin Euroopan laajuisesti.

Pikamaksuasetuksen myötä lokakuusta 2025 eurooppalaisista tilisiirroista aletaan tarkastaa, vastaavatko vastaanottajan nimi ja tilinumero toisiaan^[1]. Tämän toivotaan vähentävän petoksiin liittyviä ja virheellisiä maksuja. Toiminto ei kuitenkaan korvaa muulitietokantoja. Myös maksupalvelusääntely on uudelleentarkastelussa (PSD3), ja muutoksilla pyritään edistämään myös petostentorjuntaa. EU-neuvottelut ovat kuitenkin kesken, ja niiden arvioidaan päättyvän vuoden kuluessa.

FA on monissa kannanotoissaan korostanut myös muiden toimijoiden vastuita rikosten torjunnassa. Pankkien on vaikea torjua erityisesti sellaisia huijauksia, joissa asiakkaat toimivat valheiden ohjaamina. Puhelinoperaattorit ovat kyenneet toimimaan petollisten viestien ja puheluiden torjumiseksi. Vaikeampaa lienee saada some-, hakukone- ja tekoälyalustat mukaan ponnisteluihin.

Maksupalveluiden tuottajien rooli petosten torjunnassa on keskeinen. Ehkäisykeinojen moninaisuuden ja monimutkaisuuden takia on riski, että kaikki toimijat eivät toteuta ehkäisytöitä riittävällä tavalla ja vaarantavat samalla asiakkaansa. Onkin mietittävä, onko maksupalveluntuottajat velvoitettava lainsäädännöllisesti tekemään enemmän

1. Vastaanottajan vahvistus, verification of payee (VoP).

petosten torjunnan minimitason varmistamiseksi.

Rikolliset hyödyntävät uusinta tekniikkaa ja onnistuvat tekemään onnistuneita petoskampanjoita myös pienille kielialueille, kuten Suomeen. Maksupalveluiden tuottajien on aiheellista miettiä, miten tekoälyä ja automatisointia voidaan hyödyntää paremmin kansainvälisessä digitaalisissa ympäristöissä petosten ehkäisemiseksi, rikollisten löytämiseksi ja syytteiden nostamiseksi. Kun pankin asiakas joutuu rikoksen kohteeksi ja rikos tehdään pankin palveluita käyttäen, altistuu myös pankki rikollisuudelle. Rikollisuuden torjunta ei ole kilpailullista toimintaa vaan yhteiskunnan kannalta välttämätöntä, jotta luottamus sähköisiin maksupalveluihin voidaan säilyttää.

- Tutustu Finanssivalvonnan osastopäällikkö Samu Kurrin blogiin (24.2.2025): "[Taistelu huijauksia vastaan on jatkuvaa ja pitkäjänteistä yhteistyötä, johon osallistuvat niin palveluntarjoajat, asiakkaat kuin valvovat viranomaiset](#)".

Liite

Maksutapahtumiin kuuluvat:

- korttimaksut suomalaisilla korteilla,
- käteisnostot suomalaisilla korteilla,
- käteistalletukset kauppojen kassoilla ja pankkiautomaateilla,
- lähetetyt rahanvälitykset,
- lähetetyt tilisiirrot,
- lähetetyt muut direktiiviin (EU) 2015/2366 sisältyvät maksut,
- Suomessa asetetut ja lunastetut sekkit,
- sähkörahakorttien liikkeeseenlaskijoiden korteilla tehdyt sähköisen rahan maksut,
- vastaanotetut suoraveloituspöytäkirjat.

Maksutapahtumat, jotka on jätetty pois:

- maksunprosessojien raportoimat korttimaksut,
- maksunvälittäjien raportoimat korttimaksut,
- vastaanotetut korttimaksut,
- vastaanotetut käteistalletukset,
- ulkomaisilla korteilla tehdyt käteisnostot,
- vastaanotetut muut direktiiviin (EU) 2025/2366 sisältyvät ja direktiiviin sisältyvät maksut,
- tilin hyvitykset ja veloitukset yksinkertaisella tilikirjauksella,
- vastaanotetut sähköisen rahan maksut,
- vastaanotetut rahanvälitykset,
- lähetetyt suoraveloituspöytäkirjat,
- maksunvälittäjien raportoimat tilisiirrot,
- maksutoimeksiantopalveluntarjoajien (PISP) raportoimat tilisiirrot,

- vastaanotetut tilisiirrot,
- korttilyvitystapahtumat.

Avainsanat

maksupetos, maksuhuijaus, petosten torjunta

ANALYYSI

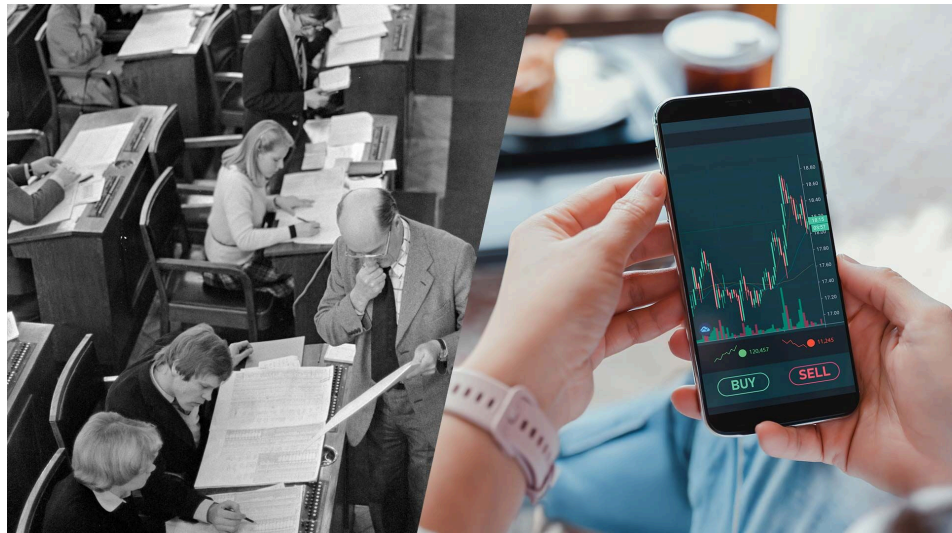
Eurooppalaisen arvopaperiselvityksen kehityssuuntia

Tänään – Analyysi – Raha ja maksaminen

Esa Nurkka
Vanhempi ekonomisti

Toukokuussa 2024 Yhdysvaltain arvopaperimarkkinoilla siirryttiin T+1-selvitysaikatauluun. Raha ja kaupan kohde vaihtavat omistajaa kaupantekoa seuraavana päivänä. Euroopassa siirrymme nyt käytössä olevasta T+2-selvityksestä T+1:een lokakuussa 2027. Toimitusrytmin nopeuttaminen 2020-luvun digitaloudessa tuntuu itsestään selvältä kehityksen suunnalta, mutta kyseessä on itse asiassa paluu entiseen. Kaupantekoa seuraavana päivänä tapahtuva selvitys oli käytössä jo 1920-luvulla Wall Streetin pörssissä.

Kuvat: Harri Ahola / Helsingin kaupunginmuseo ja Adobe Stock.

Miksi arvopapereiden toimitus sykliä on hidastettu ja nopeutettu

Sujuvasti toimivaa järjestelmää ei ole tapana lähteä turhaan korjaamaan. Muutoksen tarpeelle voi olla hyvinkin ilmeiset ja aukottomat perustelut, mutta muutoksen toteuttaminen vaatii usein katalyytikseen kriisin. Näin on ollut myös arvopaperikaupassa. Sekä toimitus syklin hidastamiset että nopeuttamiset ovat monesti olleet reagoitua kriisiin.

Pörssikauppojen selvitys hoidettiin sata vuotta sitten maailman johtavassa pörssissä Wall Streetillä T+1-syklillä. Iloisen 1920-luvun pörssi buumi jyrkkine nousuineen ja vuoden 1929 romahduksineen kasvatti pörssikaupan volyymin moninkertaiseksi, ja ilman tietotekniikan apua toiminut kauppojen selvitys järjestelmä ruuhkautui. Niinpä selvitysaikataulua jouduttiin hidastamaan. Globaaliksi standardiksi vakiintui aikojen saatossa T+5.

Lokakuun 1987 pörssiromahduksen (Black Monday) jälkiselvittelyissä pääteltiin, että hidas T+5-selvityssykli oli osaltaan pahentanut Yhdysvaltain markkinoilta liikkeelle lähtenyt globaalia romahdusta. Nopeiden ja voimakkaiden kurssiheilahtelujen takia varsinkin päivän sisäistä kauppaa käyvien sijoittajien kauppojen vakuusvaateen arviointi oli lähes mahdotonta. Seurauksena oli kurssilaskua entisestään kiihdyttäen positoiden pakkorealisoitajia ja lopulta täydellinen kaaos. Lyhyempi selvitysaika olisi helpottanut tilanteen hallintaa.

Pörssikaupan siirryttyä sähköisiin kaupankäyntijärjestelmiin ja paperille painettujen arvopapereiden muututtua sähköisiksi arvo-osuuksiksi oli arvopaperikaupan selvityssykin nopeuttaminen teknologian puolesta mahdollista. 1990-luvun aikana globaaliksi standardiksi vakiintui T+3. Euroopassa siirtymä sai loppusilauksen vuonna 2000, kun Pariisiin ja Lontoon pörssit siirtyivät T+3-selvitysaikatauluun.

Vuosituhanne vaihteen jälkeen globalisaation ja uusien sijoitustuotteiden kehittymisen myötä sijoitusmarkkinat kukoistivat, kunnes Yhdysvaltain asuntomarkkinoilta alkunsa saanut lokakuun 2008 kriisi muistutti sijoittajia riskien huomioimisen tärkeydestä. Seuraavan askelen selvitysrytmin kiihdyttämisessä otti lopulta EU, joka siirtyi arvopaperikeskusten toimintaa säätelevän CSDR-regulaation^[1] käyttöön ottamisen yhteydessä T+2-selvitykseen vuonna 2014. Yhdysvalloissa reagoitiin Euroopan liikkeeseen viiveellä ja T+2-selvitykseen siirryttiin kolme vuotta myöhemmin vuonna 2017.

Seuraava askel oli luonnollisesti paluu T+1-selvitykseen. Tällä kertaa oli Yhdysvaltain vuoro olla aloitteellinen, ja muutoksen sysäsi liikkeelle pienimuotoinen finanssikriisi. COVID-19 pysäytti maailman menon keväällä 2020, ja seuraavana talvena otsikoihin nousivat koronakaranteenissa kärvistelleen nuorison masinoimat Wall Street Bets -meemikaupat.

Korona-avustuksiaan osakkeisiin sijoittaneet teinit kanavoivat joukkovoimansa

1. CSDR, The Central Securities Depositories Regulation.

yksittäisiin kohteisiin, kuten pelikauppa GameStopin tai elokuvateatteriketju AMC:n osakkeisiin. Yhtiöiden tilinpäätöksiä ja tulevaisuudennäkymiä perusteellisesti analysoineet hedge fund -sijoittajat olivat aiemmin myyneet näiden vararikon partaalla olleiden yhtiöiden osakkeita lyhyeksi.

Nettifoorumien kautta mobilisoitu sijoitusvolyyymi oli niin suuri, että ”meemiosakkeiden” kurssit nousivat päivästä toiseen. Lyhyeksi myytyjen positioiden vakuusvaatimusten noususta seurannut lyhyeksimyntipositioden pakkosulkeminen ajoi kurseja entistä korkeammalle, tästä ilmiöstä käytetään nimitystä ”short squeeze”^[2]. Mobiilisovelluksilla pörssikauppaa erityisesti Robin Hood -palvelun kautta käyneen nuorison sijoitusvoiman aliarvioimisesta koitui joillekin perinteiseen fundamenttianalyysiin luottaneille sijoittajille miljardien dollarien tappiot.

Sen sijaan että Wall Street Betsin kaltaista markkinahäiriötä olisi lähdetty korjaamaan suitsimalla kaupankäyntiä, Yhdysvalloissa pörssikauppojen selvittämisestä vastaava DTCC:n^[3] ratkaisu oli järjestelmän päivittäminen millenniaalien ja Z-sukupolven edustajien kaupankäyntityylin kestäväksi.

Niinpä DTCC julkaisi jo helmikuussa 2021 raportin, jossa esitettiin Yhdysvaltain markkinan siirtymistä T+1-selvitysaikatauluun. Nopeampi selvityssykli tehostaisi markkinan toimintaa alentamalla vakuusvaatimuksia, ja samalla lyhyeksi myymiseen liittyvien riskien valvonta helpottuisi. Pohjois-Amerikassa siirryttiinkin T+1-selvitykseen toukokuussa 2024, ja siirtymä sujui ilman merkittäviä ongelmia. Eurooppa seuraa perässä kolme vuotta myöhemmin, lokakuussa 2027.

Arvopaperikaupan toimitussyklin lyhentäminen T+1:een ja joskus tulevina vuosina T+0:aan on markkinan luonnollista kehitystä. Pidemmästä toimitussyklistä ei ole markkinoiden toiminnan kannalta hyötyä, kun taas lyhyempi toimitussykli vähentää transaktioiden riskiä ja pienentää kuluja. Tehokkaammat markkinat ovat kaikkien etu.

Junckerin CMU:sta Draghin SIU:hun

Euroopan unionin jäsenvaltioiden vuonna 1992 allekirjoittamaan Maastrichtin sopimukseen sisältyi suunnitelma talous- ja rahaliitosta. Euroopan keskuspankin perustaminen vuonna 1999 ja yhteisvaluutta euron käyttöönotto vuonna 2002 ovat esimerkkejä Maastrichtin sopimuksen käytännön toteutuksesta. Koska talous- ja rahaliiton edistämiseen liittyvä päätöksenteko on ollut EU:ssa työlästä, tilattiin vuonna 2014 Jean-Claude Junckerilta ja vuonna 2024 Mario Draghilta Euroopan talouden tilaa ja tulevaisuudennäkymiä selventävät raportit.^[4]

Euroopan komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker esitti vuonna 2014 suunnitelman Euroopan pääomamarkkinaunioni CMU:n^[5] luomisesta. Junckerin suunnitelmaa EU:n sisäisten pääomavirtojen liikkumisen sujuvoittamiseksi pidettiin

2. Short squeeze - Wikipedia.

3. DTCC, The Depository Trust & Clearing Corporation.

4. Euroopan pääomamarkkinoita kehitettävä investointien ja kasvun tueksi – Euro & talous.

5. CMU, Capital Markets Union.

yleisesti järkevänä, mutta vain pieni osa Junckerin esittämistä toimenpiteistä saatiin toteutettua.

Junckerin esitellessä suunnitelmiaan Euroopassa oli juuri siirrytty pörssikauppojen selvityssyklissä T+2:een ja elettiin nollakorkojen maailmassa. Samaan aikaan Yhdysvalloissa nousi sijoitusmarkkinoiden kuumaksi puheenaiheeksi neljä nopeasti kasvavaa internetjättiä, Google, Apple, Facebook ja Amazon, ns. GAFa. Junckerin huolta Euroopan kilpailukyvyistä ei otettu vakavasti, mitä kymmenen vuotta myöhemmin voidaan jälkiviisaudella pitää virheenä. Yhdysvalloissa toimivat teknologiajätit, kuten Apple, Microsoft, Nvidia, Amazon ja Alphabet, miehittävät edelleen maailman suurimpien yhtiöiden listan kärkipaikat, mutta etumatka suurimpiin eurooppalaisiin yhtiöihin on revennyt kymmenen vuoden aikana moninkertaiseksi.

EKP:n pääjohtajana vuodet 2011–2019 toimineelle Mario Draghille annettiin kymmen vuotta Junckerin raportin jälkeen tehtäväksi luoda uusi Euroopan kilpailukyvyn parantamiseen tähtäävä suunnitelma. Syyskuussa 2024 julkaistussa Draghin raportissa esitetyn SIU-suunnitelman^[6] henki myötäili Junckerin ajatuksia. Euroopan kilpailukyvyn parantaminen vaatii jäsenvaltioilta yhtenäistä toimintaa, muuten jäämme entistä pahemmin jälkeen Yhdysvalloista.

Euroopan sisäisten markkinoiden tehostaminen edellyttää EU-maiden kansallisen lainsäädännön yhteensovittamista. Asian tärkeydestä ollaan laajalti yhtä mieltä, mutta harmonisoiminen ei ole helppoa. Esimerkiksi konkurssimenettelyä tai sijoitusten verokohtelua koskevat kansalliset lainsäädännöt ovat monissa EU:n jäsenvaltioissa niin sensitiivisiä asioita, että pyrkimykset niiden muuttamiseen törmäävät usein poliittiseen vastustukseen. Helpot harmonisointipäätökset on jo tehty. Jäljellä on vain vaikeita ja vielä vaikeampia päätöksiä.

Draghi esittää myös finanssialan toimijoiden valvonnan keskittämistä entistä suuremmissa määrin Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaiselle ESMA:lle^[7] Pariisiin. Perusteluna on Yhdysvalloissa käytetty yhden regulaattorin malli, jossa SEC^[8] vastaa kaikesta valvonnasta. Valvontavastuun suurempi keskittäminen kansallisilta valvojilta Pariisiin tai vaikka Frankfurtiin vaatisi kuitenkin EU:n jäsenvaltioilta yksituumaisuutta, jonka saavuttaminen kansallisten intressien ristipaineessa olisi erittäin haasteellista.

Draghin mukaan liiallinen riippuvuus pankkirahoituksesta on rajoittanut eurooppalaisten yritysten kasvumahdollisuuksia. Nopeasti kasvavilta yrityksiltä ei yleensä löydy pankkien rahoitukselleen vaatimia reaalivakuuksia. Niinpä Draghi esitti suunnitelmassaan toimenpiteitä, joilla kannustettaisiin riskiä karttavia EU-kansalaisia siirtämään pankkitileillä makaavia säästöjään osakesijoituksiin. Näin kasvuyrityksillä olisi parempi mahdollisuus saada oman pääoman ehtoista rahoitusta Euroopasta.

Pyrkimykset yksityishenkilöiden sijoitusinnostuksen lisäämiseen erityisesti verolainsäädäntöä kehittämällä ovat saaneet kannatusta. Etenkin finanssialan palveluita tarjoavien yritysten näkökulmasta veroporkkanoiden tarjoaminen arvopaperikaupan

6. SIU, Savings and Investments Union.

7. ESMA, The European Securities and Markets Authority.

8. SEC, The US Securities and Exchange Commission.

volyymin ja hoidettavan varallisuuden määrän kasvattamiseen on hyvä ajatus. Kansalaisten sijoitusaktiivisuuden lisääminen ja talousymmärryksen kohentaminen ovat toki myös kansalaisten oma etu. Eurooppalaisilla verissä oleva kategorinen riskin karttaminen on johtanut myös vaurastumisen karttamiseen.

SIU ja Euroopan post-trade-markkinat

Euroopan finanssimarkkinoiden sirpaloituminen ei ole uusi huolenaihe. Kansallisessa omistuksessa olleiden pörssien ja arvopaperikeskusten konsolidointi lähti Euroopassa liikkeelle vuosituhannen vaihteessa, kun Euroopan kilpailukyvyyn jääminen jälkeen Yhdysvalloista nousi vanhan mantereen finanssipiirien yhteiseksi huolenaiheeksi. Ranskan, Belgian ja Alankomaiden pörssit yhdistyivät Euronext-nimen alle vuonna 2000. Vuotta myöhemmin Brysselissä toiminut Euroclear Bank sekä Ranskan, Belgian ja Alankomaiden arvopaperikeskukset muodostivat Euroclear Groupin.

EU:n kilpailuviranomaisten uskottiin asettavan rajoituksia markkinapaikkojen, keskusvastapuolten ja arvopaperikeskusten muodostamille vertikaalisille arvoketjuille. Tästä syystä esimerkiksi Euronextin omistama Pariisin pörssin keskusvastapuolipalvelu Clearnet myytiin brittiläiselle LCH:lle (London Clearing House) ja Pariisin arvopaperikeskus Sicovam päätyi osaksi Euroclearia. Eurooppaan syntyi vahvoja horisontaalisia blokkeja.

Vuosia myöhemmin nähtiin, että EU ei sittenkään rajoittanut finanssialan vertikaalien toimintaa. Lontoon pörssi LSE osti enemmistön LCH:lle Clearnet keskusvastapuoli -yhtiöstä vuonna 2012, ja Euronext on viime vuosina laajentunut yritysostoilla sekä horisontaalisesti ympäri Eurooppa että vertikaalisesti arvopaperikaupan arvoketjuissa.

Mario Draghin mukaan Euroopan fragmentoituneet post-trade-markkinat ovat tehottomia, ja Euroopan olisi syytä kopioida Yhdysvalloissa hyvin toimiva yhden arvopaperikauppojen selvitysketjun malli myös Eurooppaan. Yhdysvalloissa pankkien omistama DTCC on financial market utility -periaatteella^[9] toimiva voittoa tavoittelematon palveluyhtiö, joka tarjoaa kaikki keskusvastapuolipalvelut ja arvopaperikeskuspalvelut Yhdysvaltain markkinoilla. DTCC selvittää päivittäin yli 200 miljoonaa transaktiota. Euroopassa toimii yli 20 keskusvastapuolta (central clearing counterparty, CCP) ja yli 20 arvopaperikeskusta (central securities depository, CSD), joten Draghin huoli sirpaloituneiden markkinoiden tehottomuudesta on ymmärrettävä.

Euroclear Group näkee markkinoiden fragmentoitumisen eri tavalla kuin Draghi raportissaan. Euroclearin syyskuussa 2024 julkaiseman White Paperin^[10] mukaan kolme johtavaa CSD-taloa (Euroclear, Euronext ja Deutsche Börsen omistama Clearstream) hoitavat 96 % arvopaperikauppojen selvityksistä EU:n alueella. Kyseessä ei siis olisi fragmentoituneet markkinat vaan oligopoli, jonka kolmen jäsenen omistamat kansalliset arvopaperikeskukset ovat perinteisesti vastanneet yksin oman kotimaansa arvopaperikeskuspalveluista. Kansallisten arvopaperikeskusten lisäksi EU:ssa toimii kaksi kansainvälistä arvopaperikeskusta (International Central Securities Depository,

9. Ks. https://www.federalreserve.gov/paymentsystems/designated_fm_u_about.htm.

10. Unlocking scale and competitiveness in Europe's market – Euroclear.

ICSD), Euroclear Bank ja Clearstream Banking.

Euroopan johtavista arvopaperikaupan toimijoista Euronext liputtaa tällä hetkellä vahvasti markkinoiden konsolidoimisen puolesta, ja yhtiö onkin perustellut aggressiivisia yritysostojaan ja markkinaosuuksien valtaamista halulla edistää Draghin toivomaa konsolidaatiota. Vuosien 2018–2021 aikana Euronext osti Norjan, Irlannin ja Italian pörssit sekä Norjan, Italian ja Tanskan arvopaperikeskukset. Euronext on edelleen julistanut avoimesti olevansa kiinnostunut yritysostoista, ja kiinnostuksen kohteita ovat olleet ainakin Espanjassa toimiva BME, Euroclear ja Nasdaq Nordic.

Euronextin strategiaan on kuulunut myös aktiivinen kilpailukenttään vaikuttaminen. Yhtiön pääjohtaja Stephan Boujnah'n mukaan Euronextin vuosien 2016–2017 suurin onnistuminen oli Deutsche Börsen ja London Stock Exchangin fuusiohankkeen kaataminen^[11]. Myös Deutsche Börsen toiveet eurobondien selvittämisen siirtämisestä Lontoosta Frankfurtiin törmäävät vielä viisi vuotta brexitin jälkeenkin ranskalaisen finanssialan yksituumaiseen vastustukseen^[12]. Vaikka Ranskan talouselämä on liputtanut Draghin SIU:n tavoitteiden puolesta, näyttää EU:n yhteisten tavoitteiden eteen työskenteleminen jäävän välillä kansallisten intressien jalkoihin.

Euroopan johtavat selvityspalveluita tarjoavat yhtiöt, kuten Deutsche Börse, Euroclear ja Euronext, ovat kaikki hyvin kannattavia voittoa tavoittelevia yhtiöitä, ja niiden lisäksi markkinoilla on pienempiä kansallisesti omistettuja toimijoita. On vaikea nähdä, miten nykytilanteesta siirryttäisiin Draghin raportissa esitettyyn yhden toimijan malliin.

Ehkä tehokkaampi markkinainfrastruktuuri voisi syntyä kilpailun kautta. Euronext on ilmoittanut tuovansa syyskuussa 2026 Euronext Securitiesin Italian arvopaperikeskuksen palvelut Pariisiin, Brysselin ja Amsterdamin pörsseissä toteutetuille kaupoille^[13]. Pariisiin, Brysselin ja Amsterdamin arvopaperikeskuksia operoiva Euroclear vastasi Euronextin esittämään haasteeseen muistuttamalla asiakkailleen, että heillä on oikeus itse valita, minkä arvopaperikeskuksen selvityspalveluita he käyttävät.^[14] Ehkä Euroopan arvopaperikeskusten markkinat ovat muuttamassa muotoaan kilpailun kautta.

Suomi, Pohjoismaat ja Eurooppa

Nasdaq osti Tukholman, Helsingin ja Kööpenhaminan pörssit vuonna 2007, ja vuotta myöhemmin Euroclear osti Tukholman ja Helsingin arvopaperikeskukset. Näiden kauppojen jälkeen Oslon pörssi ja arvopaperikeskus ja Kööpenhaminan arvopaperikeskus jäivät kansalliseen omistukseen,

Kymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen FMI-kentällä alkoi tapahtua. Pitkän väännön jälkeen Euronext sai vuonna 2018 ostettua Oslon pörssin ja arvopaperikeskuksen, ja Nasdaq Nordic jäi tarjouskilpailussa toiseksi. Lopulta Euronext osti myös

11. EURONEXT: A European success story 2000-2014-2025 - Amazon.com.

12. France backs UK as banking mecca, denying Germany win in Brexit surprise – POLITICO.

13. Euronext announces CSD volume takeover in France, Belgium, the Netherlands | PostTrade 360°.

14. Euroclear urges clients to stay against Euronext CSD launch for FR, BE, NL | PostTrade 360°.

Kööpenhaminan arvopaperikeskuksen, ja näin pohjoismaiden pörssit ja arvopaperikeskukset keskittyivät kolmelle toimijalle (taulukko 1).

Taulukko 1.

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja
Pörssi (listaus, kaupankäynti)				
Arvopaperikeskus (selvitys ja säilytys)				

Tammikuussa 2025 Suomen ja Ruotsin arvopaperikeskukset ilmoittivat lisäävänsä yhteistyötä. Suomen Euroclearia pitkään johtanut Hanna Vainio nimitettiin myös Euroclear Swedenin toimitusjohtajaksi^[15]. Euroclear Finland on vuosien ajan uudistanut järjestelmiään ja prosessejaan vastaamaan eurooppalaisen selvitysmarkkinan vaatimuksia, ja nyt tarkoituksena on viedä vastaavanlainen uudistushanke läpi Ruotsissa hyödyntäen Suomen järjestelmää, oppeja ja osaamista. Tanskassa ja Norjassa arvopaperikeskuksia pyörittävä Euronext puolestaan kehittää Tanskassa eurooppalaista CSD-alustaa, jonka pitäisi valmistua kaikkien Euronextin arvopaperikeskusten (Italia, Portugali, Norja ja Tanska) käyttöön tulevaisuudessa^[16].

Suomi samoin kuin muut Pohjoismaat ovat integroitumassa osaksi euroalueen infrastruktuureita^[17], eikä Suomen pidä jäädä kehityksessä jälkeen. Yhteensopivuus euroalueen järjestelmien kanssa parantaa myös mahdollisuuksiamme saada kansainvälisiä toimijoita Suomen markkinalle ja hyötyä mahdollisesta kilpailusta. Saman aikaisesti pohjoismaisen yhteistyön ylläpitäminen ja tiivistäminen on ensiarvoisen tärkeää. Yhteinen arvopohja, maantiede ja linkittynyt talous ovat asioita, joita kansainvälisen geopolitiikan myrskytuulet eivät heiluttele.

Lopuksi

Yhdysvaltain ja tärkeimpien Aasian maiden siirryttyä T+1-selvitysaikatauluun ei Euroopalle jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin seurata perässä. Epätahtinen selvitysaikataulu

15. Hanna Vainio Euroclear Swedenin toimitusjohtajaksi – Euroclear.

16. Euronext Innovate for Growth 2027 – CSD Deep dive.

17. Denmark joins T2 and TIPS to fully integrate Danish krone in Eurosystem's payment services, Sveriges Riksbank one step closer to joining all ECB TARGET Services, Norges Bank explores possibility of joining T2.

vaikuttaa eri valuutta-alueiden välisten transaktioiden selvittämistä ja siten heikentää Euroopan kilpailukykyä globaaleilla markkinoilla.

Euroopan komissio antoi helmikuussa 2025 Euroopan parlamentille ja neuvostolle sääntelyehdotuksen, jonka mukaan EU:n markkinoilla siirryttäisiin T+1-toimitussykliin lokakuun 11. päivänä vuonna 2027.

Elinkeinoministeri Wille Rydmanin 20.3.2025 allekirjoittamassa valtioneuvoston kirjelmässä eduskunnalle^[18] todetaan valtioneuvoston suhtautuvan myönteisesti siihen, että EU:ssa siirrytään T+1-toimitussykliin 11. lokakuuta 2027. Suomella on kaikki syyt sitoutua EU:n aikatauluun ja toimia niin, että siirtymä sujuu myös Suomen osalta ilman ongelmia. T+1 on myös valtioneuvoston mukaan järkevä ratkaisu, koska ”nopeampi toimitus hyödyttää EU:n pääomamarkkinoita ja sillä vähennetään eri lainkäyttöalueiden toimitusaikojen eroista johtuvia ongelmia ja kustannuksia”.

Valmistautumisaikaa on yli 2 vuotta, mutta aikataulu on silti haastava. Paljon on vielä automatisointia ja harmonisointia tehtävänä, ennen kuin Euroopan markkinoilla ollaan valmiita selvitysajan puoltamiseen. Suomen markkinoiden on hoidettava oma osansa.

Artikkelin kirjoittaja toimii vanhempana ekonomistina Suomen Pankin maksujärjestelmät-osaston yleisvalvontatoimistossa. Helsingin Arvopaperipörssi Osuuskunta myönsi kirjoittajalle kesäkuussa 1989 Arvopaperimeklarin valtakirjan ja valtuuden käydä kauppaa Helsingin Arvopaperipörssin Fabianinkadun pörssisalissa.

Avainsanat

harmonisointi, SIU (Savings and Investments Union), arvopaperiselvitys

18. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta arvopapereiden toimitussyklin lyhentämiseksi.